

duin

- ★ **Wulpen**
- ★ **Vogeltrek**
- ★ **Westlandse duinen**

INDEX '81-'83

Stuiven in Noord-Holland

Een aanpassing van de duinverordening

door CHARLES VAN SCHAİK

In 1981 heeft de Werkgroep Duin en Kust een verzoek gericht aan de provincie Noord-Holland de duinverordening zodanig aan te passen dat het mogelijk wordt in gewenste gevallen het stuiven van duinen toe te laten door ontheffing van de plicht tot vastlegging ervan.

Deze plicht stamt uit de inmiddels bijna een eeuw oude duinverordening van Noord-Holland van 17 december 1891. Hierin werden maatregelen afgekondigd met het doel de duinen tegen zandverstuiving te beveiligen. Deze verordening geldt voor het gebied ten noorden van het 'Nationale Park De Kennemerduinen'.

De verordening werd onder meer opgesteld om de zeeweringsfunctie te behouden, maar ook om verstuiving van woon- en cultuurgebieden (t.b.v. landbouw) tegen te gaan. In de loop der tijd is het duin begroeid geraakt dan wel volgeplant, zodat de verordening vooral geldigheid heeft voor het duingebied als bescherming tegen de zee.

In de Nota Ecologische Baneer van Noord-Holland (1982) wordt aangegeven dat "een zekere mate van verstuiving normaal is voor het natuurlijke duinmilieu". Hierin wordt geconcludeerd, dat het "zinvol is om na te gaan of een bijstelling in deze zin mogelijk is."

WAAROM VERSTUIVINGEN

Verstuiving is een in het duingebied van nature thuishorend proces. Het is op grond van diverse verordeningen tegengegaan, zodat het nu een zeldzaam verschijnsel is geworden. Alleen op de Veluwe bestaan nog uitgestrekte stuifzanden. Gezien de authenticiteit en zeldzaamheid is het uit geomorfologisch oogpunt gewenst verstuiving weer onderdeel te laten worden van de processen die zich in het duin afspelen. Het kan hier o.a. leiden tot de vorming van nieuwe paraboolduinen.

Er zijn ook belangrijke ecologische argumenten die pleiten voor een terugkeer van verstuivingen in de duinen.

Op zojuist verstoven zanden kan zich een pioniervegetatie

vestigen van korstmossen en mossen, te volgen door lage kruidenvegetatie (grassen en zeggen) en successie naar stabielere vegetaties waarbij het zand op natuurlijke wijze wordt vastgelegd.

Indien het verstoven gebied wat groter is, kan dit reeds vroeg in deze reeks door een naburige zandhevel overstoven worden, zodat de begroeiing zich weer opnieuw moet vestigen. Hiermee treedt het stuivingsproces als voortdurende vernieuwer op. In gebieden waar de bovenste bodemlagen door uitspoeling ont-kalkt zijn, kan plaatselijk kalkrijk zand bovenkomen, zodat variatie ontstaat in de bodemgesteldheid en daarmee een meer gedifferentieerde vegetatie mogelijk wordt.

Een zeer belangrijk gevolg van een aanpassing van de duinverordening is de mogelijkheid tot uitstuiving van valleien tot aan het grondwater. Het stuifproces wordt vanzelf stopgezet als de valleibodem is gedaald tot het grondwater. Nat zand wordt niet meer door de wind opgenomen. Hierdoor ontstaan vestigingsmogelijkheden voor vochtgebonden vegetaties, welke in Nederland zeer zeldzaam zijn geworden.

(zie Duin 1983-3).

Hiertoe behoren o.a. het Dwergbies-, Knopbies- en Oeverkruidverbond met naast de naamgevende soorten ook Dwergbloem, Sierlijk vetmuur, Bitterling, Late zegge, Parnassia, Slanke duingentiaan, Dwergglas, Waterpunge en vele orchideeën, om maar een bonte verzameling zeld-

zame planten te noemen.

In het terrein ontstaat door de wisselende grondwaterstand een microreliëf, wat de veelheid aan plantensoorten ten goede komt. De vochtgradiënt vormt zones, waarin verschillende vegetatietypen gedijen (zie ook Duin 1983-3).

Verstuiving biedt ook een landschappelijke verrijking. Er wordt een variatie in het landschap gecreëerd, niet alleen in de ruimte (blanke duinen en begroeide duinen) maar ook in de tijd (door de dynamiek van het stuifproces en de schommelende waterstanden).

Al met al genoeg redenen om verstuivingen in het Nederlands duingebied mogelijk te maken.

De duinverordening wordt overigens in Noord-Holland reeds met soepele hand toegepast, mits geen gevaar bestaat voor overstuiving van woningen, infiltratiewerken, wegen e.d. en de zeeweringsfunctie niet in gevaar komt (zie ook Duin 1983-2, p.13). Ook delen van het gebied met een hoge actuele natuurwaarde moeten tegen overmatige verstuiving beschermd blijven.

VOORSTEL

Het voorstel van de Werkgroep Duin en Kust houdt in, dat d.m.v. verandering van de duinverordening stuiven mogelijk wordt onder de zojuist genoemde randvoorwaarden, zodat overige functies van en activiteiten in en aan de rand van het duingebied hiervan geen hinder ondervinden. Binnen al deze marges is echter voldoende ruimte aanwezig om verstuiving toe te laten, zeker in de op veel plaatsen vrij brede Noordhollandse duinen.

Naar aanleiding van het verzoek van de Werkgroep Duin en Kust heeft een aantal gesprekken plaatsgevonden met provinciale ambtenaren. Hieruit blijkt dat de provincie in principe

bereid is de duinverordening zodanig aan te passen, dat een uitzonderingsclausule wordt toegevoegd aan de plicht tot vastlegging voor die gevallen waarin het ekologisch gewenst is om verstuiving toe te laten. Hierbij blijven genoemde randvoorwaarden van kracht. De provincie zoekt nu uit welke juridische vorm hieraan gegeven moet worden.

Gekozen is voor een aanpassing van de duinverordening d.m.v. een toevoeging ('nee... ..tenzij') omdat dit procedureel en juridisch veel gemakkelijker kan worden bereikt dan een wijziging van bestaande artikelen, terwijl in de praktijk beide hetzelfde resultaat hebben.

GOED BEHEERSBAAR

Eén van de angsten die men heeft bij het toelaten van verstuiving is, dat stuifzanden plotseling ontstaan en zich ongeremd verplaatsen, waarbij de mens machteloos moet toezien hoe de hele infrastructuur onder waait met zand. Niets is minder waar.

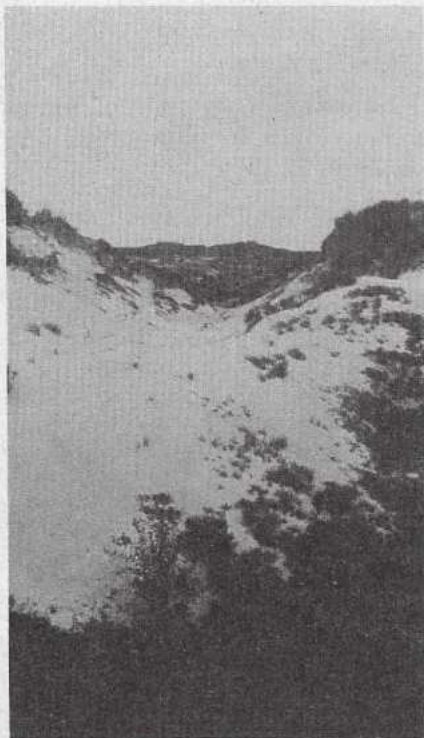
In de praktijk blijkt, dat in de huidige situatie, waar bijna overal het zand door de begroeiing vastligt, het stuifproces zichzelf uiteindelijk stopzet. Het voltrekt zich zeer geleidelijk en langzaam, zodat verstuivingen gemakkelijk door de mens gestuurd kunnen worden.

De huidige stuifkuilen zijn veelal niet groter dan 10 bij 20 meter, hooguit 20 bij 50 meter. Met beheersmaatregelen (bijv. het vastleggen van een bewegende duintop) kan ook in wat grotere stuifzanden op elk gewenst moment de zaak stilgelegd worden. Tijdens een excursie, die ter oriëntatie in deze problematiek door enkele provinciale ambtenaren in Meijndel is gehouden, is dit duidelijk aangetoond. Nachtmerries over gigantische zandvlakten die hele dorpen overspoelen, zijn hiermee uit de wereld geholpen.

Tijdens gesprekken is gebleken dat de beheerders zelf het toelaten van plaatselijke verstuivingen toejuichen. Dit blijkt ook uit de huidige praktijk, waarin verstuiving reeds een kans wordt gegeven.

OVERIGE KRITERIA

Niet altijd zullen stuifduinen kunnen optreden op de door de beheerder gewenste plaats. Indien men een deel van een duinterrein wil laten verstuiven zal - naast de reeds genoemde randvoorwaarden - op een aantal criteria gelet moeten worden om dit tot een succes te maken. In zeer kleine valleitjes heeft de wind niet of nauwelijks grip op het zand, zodat hier geen verstuiving zal optreden. Er moet voorts geen windvangende sturktuur (bos!) in de buurt aanwezig zijn, dat spreekt vanzelf. Als men door middel van uitstuiving het grondwater wil bereiken, is het van belang hoe diep dit onder de valleibodem aanwezig is. Als teveel zandverplaatsing

(foto G. van Ommering)

nodig is om het grondwater te bereiken, dan zal dit nooit gebeuren. Het verplaatste zand zal snel in de vallei terugvallen of daarin worden teruggespoeld.

Daarnaast moet bekeken worden of het grondwater ter plekke schoon genoeg is om de gewenste vegetatie-ontwikkeling (zie boven) te verkrijgen. In een vervuild gebied (bijv. door voe-

dingsstoffen uit infiltratiewater slib- of rioolwaterlozing, aanwezigheid van een vuilstort) is het natuurlijk weinig zinvol om hieraan te beginnen. Het kan ook gebeuren, dat verstuiving na ontstaan van een vochtige of natte vallei te verwachten is, bijv. door de aanwezigheid van een grote naburige meeuwenkolonie.

ONTWIKKELING VOLGEN

Het is van belang de vegetatie-ontwikkeling in een vochtige vallei goed te volgen. Soms zal een pioniervegetatie zich zeer moeilijk vestigen, bijv. door de afwezigheid van zaden, bij grote dynamiek van het stuifzand of door kalkarmoede van het zand. Soms kan juist zeer snelle groei optreden, zodat de vallei dichtgroeit met struweel. Dit kan d.m.v. maatregelen zoals maaien en kappen worden gestuurd.

Uit het oogpunt van natuur en landschap is het van belang, dat geen waardevolle vegetatie wordt overstoven of belangrijke geomorfologische structuren worden afgebroken.

CONCLUSIE

Als de voor verstuiving aanwezige mogelijkheden weloverwogen worden benut, schept het voorwaarden voor een ontwikkeling van het duingebied waarin natuurlijke processen een grotere rol krijgen dan bij voortdurende vastlegging van duingrond. Dit zal, zoals aangetoond, de natuur- en landschapswaarden van onze duinen doen toenemen.

Het loont dan ook zeer de moeite om de bijna 100 jaar oude duinverordening aan de huidige inzichten aan te passen. Het verheugt ons, dat hier nu door de provincie werk van wordt gemaakt.

Het is tot slot jammer, dat Zuid-Kennemerland en het duingebied ten zuiden daarvan niet bij de te veranderen verordening is inbegrepen. Deze gebieden vallen onder het Hoogheemraadschap Rijnland. Het is te hopen, dat dit waterschap door de aanpassing in de duinen van de noorderburen wellicht in dezelfde richting zijn 'Keur' zal aanpassen. Wij zullen ons beijveren dit ook te bewerkstelligen.